

Informes de seguiment de la pandèmia de covid-19 a països i regions del Sud Global Nº 16 31 de juliol de 2020

La covid-19 ha afectat a algunes fronteres africanes, com?

Les fronteres són límits geogràfics d'entitats polítiques o jurisdiccions legals, tal i com governs, estats sobirans, estats federats o altres entitats sub-nacionals que s'estableixen mitjançant acords entre les entitats polítiques que controlen les zones limítrofes.

El concepte modern de frontera que utilitzem actualment, s'origina al segle XVI als actuals territoris europeus. Aquestes separacions buscaven marcar les delimitacions externes i unificar administrativament els territoris interns a les fronteres. Tanmateix, no va ser fins el període entre guerres del segle XX que les fronteres van servir per aturar l'intercanvi de bens econòmics i culturals entre els diferents països enfrontats.

El continent africà, amb 30.310.000 km² de superfície, actualment disposa d'un total de 110 fronteres estatals i interestatals que s'estenen en un total de 83.500 km i que es remunten al període colonial de finals del segle XIX i principis del segle XX. I és que durant un quart de segle, entre 1885 i 1909, les grans potències europees del moment (Anglaterra i França principalment i en menor mesura Alemanya, Bèlgica, Portugal, Itàlia i Espanya) van traçar la majoria de les fronteres avui en dia vigents al continent. Cal mencionar que abans del contacte amb les potències europees, les fronteres a l'Àfrica existien com a fenòmens socials que regien les relacions entre les persones i les comunitats, però no sota un concepte europeu d'Estat nació (Atalayar, 2020).

Després dels processos de independència, al 1964, tots els estats membres de la *Organització de la Unió Africana* van decidir comprometre's a perpetuar les fronteres tal i com estaven. Tanmateix, l'existència d'aquestes fronteres provinents del colonialisme ha sigut i segueix sent un dels motius centrals de la inestabilitat i la violència intraestatal i interestatal del continent. S'estima que des del 1964 el 57% de les disputes frontereres mundials han tingut lloc al continent africà i que el 61% de la població africana ha patit conflictes armats (Atalayar, 2020).

Les fronteres africanes tanmateix també tenen un caràcter permeable a través de les quals la població transita, migra, comercia o inclús organitza guerrilles. Per tant, les regions transfrontereres són, en molts casos, zones on la població viu lleugerament al marge de l'estructura dels estats i a qui la impermeabilització de les fronteres nacionals a causa de la covid-19 ha afectat al seu *modus vivendi*. Aquest és el cas, per exemple, dels pastors nòmades en zones fronteres entre l'oest d'Etiòpia i l'est de Sudan, el sud de Somàlia i el nord est de Kenya o el nord de Tanzània amb el sud de Kenya. En aquesta darrera zona fronterera, a Tanzània, també s'hi troben poblacions sedentàries Massai que normalment venen el seu bestiar a Kenya i que actualment veuen la seva activitat econòmica en perill.

En aquest informe descriu diverses conseqüències derivades del tancament de fronteres nacionals per a controlar la transmissió de la covid-19. El següent mapa mostra les fronteres estatals de les quals parlem en aquest article.

Figura 1. Fronteres interestatals sobre les que parlem en aquest informe.

Els països de la *Comunitat Est Africana* (EAC, sigles en anglès), formada per Burundi, Kenya, Rwanda, Sudan del Sud, Tanzània i Uganda tenen una forta activitat comercial entre ells. A finals d'abril va sorgir una problemàtica entre els transportistes de camions dels diferents països: inicialment el *Ministeri de Salut d'Uganda*, degut al alt nombre de casos positius de covid-19 que els seus països veïns, Kenya i Tanzània, així com els transportistes d'aquests països, reportaven va decidir executar una política pròpia. Aquesta consistia en que un cop els camions arribessin a la frontera serien conduïts per un transportista ugandès. L'*Associació de Transportistes de Kenya* va denunciar que això augmentaria el preu i el temps de la càrrega i va proposar que els transportistes fossin testeats a la frontera.

Durant les dues primeres setmanes de maig, es van fer tests a les fronteres de l'EAC. Durant aquestes dues setmanes el *Ministeri de Salut de Kenya* va denegar l'entrada a 23 transportistes de Tanzània perquè van donar positiu als tests realitzats a la frontera. També, el *Ministeri de Salut d'Uganda* es va quedar sense suficients kits per testar i això va provocar llargues cues de fins a 65km en els diferents punts fronterers del país.

Després d'aquests incidents, els països de l'EAC van arribar a l'acord el 17 de maig que per reduir la desconfiança en vers als transportistes, aquests serien testeats en el seu país

d'origen per la corresponent companyia de transport i *Ministeri de Salut* i només realitzarien la feina si el resultat del test fóra negatiu.

Les reaccions socials a aquest acord van ser molt positives. El sector hortofructícola de Tanzània, va expressar al diari tanzà *The Citizen* que l'acord amb Kenya havia salvat al sector ja que la paralització del transport dels seus productes l'estava posant en perill. I és que el sector exporta anualment fruita, hortalisses i flors amb valor de 500 milions de dòlars a Kenya i contracta a 4 milions de tanzans, la majoria joves i dones.

Tanmateix, durant el mes de juny encara no es podien palpar millores en la importació i exportació interestatal de béns, sobretot a Kenya i Rwanda respecte els transportistes de Tanzània a qui encara denegaven l'entrada per no confiar en les seves certificacions nacionals negatives de covid-19.

Tot i les prohibicions estatals de moviment humà transfronterer al continent, hi ha hagut diversos casos reportats de persones creuant fronteres. Diversos ugandesos del sud del país i malawians del nord-est del país creuaven a Tanzània per comprar menjar i begudes. També al sud de la República de Guinea, segons denuncia el diari *Guinee News*, existeix una regió fronterera amb Costa D'Ivori i Libèria on des del principi de la quarantena els habitants dels dos països veïns, han estat creuant la frontera i comprant menjar al mercat de Guinea que és més econòmic.

El president d'Etiòpia, conscient de la dependència d'importacions marítimes que arriben al país a través de Djibouti, està construint des de principis de juny en un punt fronterer entre els dos països una instal·lació per a testejar i aïllar, si fos necessari, als transportistes de camions que van i venen de Djibouti.

Madagascar, des del començament de la pandèmia ha decidit reforçar les fronteres marítimes al nord-oest del país ja que és la zona on arriben més embarcacions externes, especialment de Comores i Mayotte. Àdhuc, el país ha creat fronteres intraestatals controlades militarment i definides a partir de la incidència regional de covid-19. L'objectiu és evitar moviments migratoris dins del país des de les zones amb una major incidència a les zones amb menor incidència. Tanmateix hi ha hagut desplaçats interns que fugint de àrees amb alta incidència han emprès rutes perilloses a través de muntanyes i rius per a evitar els controls militars.

Al nord de Namíbia, hi ha escoles en les que normalment assistien alumnes angolesos. A principis de juny, després del re-obriment dels darrers cursos dels centres educatius, molts estudiants angolesos van creuar la frontera amb Namíbia per tal de poder assistir a les classes. La policia local namibiana els va localitzar i els va posar en quarantena. Actualment els dos governs estan creant una estratègia per a que els estudiants puguin atendre a les classes sense que el seu desplaçament posi en risc de transmissió de covid-19 a les comunitats locals.

També a Namíbia, degut a les restriccions d'exportacions de material mèdic des de Sud Àfrica, molts centres mèdics i farmàcies denuncien al diari *The Namibian* que es troben amb una gran manca de subministrament mèdic. Aquesta manca està afectant als malalts hospitalitzats així com als malalts crònics de diabetis o hipertensió.

Finalment, durant el mes de maig tan Senegal com Mauritània van reforçar els seus controls fronterers en punts estratègics d'entrada i sortida de persones i bens materials. D'aquesta manera evitaven que per una banda entressin persones al país i per altre banda que s'importés o s'exportés béns de manera irregular.

En conclusió, per tal de controlar la transmissió de la covid-19, diverses fronteres africanes s'han impermeabilitzat i militaritzat. Això ha tingut efectes a nivell local com en comunitats transfrontereres o persones que compren o van a l'escola a l'altre banda de la frontera, així com a nivell nacional amb la interrupció d'importacions i exportacions de bens.

Referències:

Atalayar. Las fronteras de África. 2020. Disponible: <https://atalayar.com/content/las-fronteras-de-%C3%A1frica>

Des del grup de recerca BIOCÒM-SC de la Universitat Politècnica de Catalunya per una banda estem en contacte amb diferents grups de recerca i oficines governamentals per tal de treballar conjuntament en la predicció de l'evolució de la pandèmia COVID-19. Per altra banda portem a terme un seguiment dels mitjans de comunicació de 35 països africans i 9 països llatinoamericans complementats amb entrevistes a especialistes en les zones estudiades.

<https://biocomsc.upc.edu/en/covid-19>